

Vedoucovský posudek bakalářské práce Hany Gabrielové *Adjektivum poslední v systému české slovní zásoby. Diachronní pohled*

Téma bakalářská práce jsem Haně Gabrielové zadal s úmyslem přimět ji jednak k hlubší analýze dosavadního slovníkového zpracování obtížné lexikální jednotky (dále LJ; zejm. ve *Staročeském slovníku*), tedy k problematizaci výsledků dosavadního výzkumu, jednak k vlastnímu zpracování otevřeného souboru jazykových jevů a aplikaci i prohloubení značně širě lexikologických poznatků. V předložené práci nacházíme dvě klíčové kapitoly – kritickou komparaci slovníkového zpracování adjektiva *poslední* v několika reprezentativních historických slovnících a lexikologický popis daného adjektiva ve střední češtině, kteréžto období vývoje našeho jazyka je stále slovníkově v podstatě nezpracované. Práce tak sice není ohromující rozsahem řešených problémů a už vůbec ne rozsahem textu (cca 30 běžných stran základního textu bez příloh, literatury atd.), ale obsahuje řadu podnětných výsledků. Pokusím se poukázat na některé z nich – vedle toho nejobecnějšího a pro mne osobně nejceněnějšího, a to že práce až neobvykle tvůrčím i podloženě kritickým způsobem prohlubuje poznatky české školy strukturalistické lexikologie (srov. např. kap. 4.4).

- V úvodní, „etymologické“ kapitole jsou podnětné zejména úvahy o motivaci analyzovaného adjektiva a tvrdém či měkkém zakončení několika stejnořenných adjektiv v pozn. 10 a 11.¹

- V kapitole o diachronních slovnících je užitečná např. problematizace 1. významu *StčS* včetně významu LJ *poslední* v některých dokladech (s. 18n.), ze širšího pohledu vůbec problematizace lineárního řazení významových odstavců. Vedle toho se autorka podrobně zabývá syntagmatikou příslušné LJ ve staré češtině a vhodně upozorňuje na lexikalizovanost a „volnost“ některých spojení. Přínosná jsou rovněž zjištění o rozdílech ve vymezení dané LJ ve *StčS* a *HSSJ*, především o nezachycení významu, vztahující se ke konci lidského života n. světa v *HSSJ* a rozmístění příslušných dokladů k ostatním významům.

- V kapitole o LJ *poslední* ve střední češtině přichází autorka s teoreticky fundovaným a relativně inovativním pojetím významového zpracování daného adjektiva. V dobré tradici české lexikografie je příslušný výklad stručný, skrývá se za ním však značný myšlenkový výkon a velká práce s jazykovým materiálem. Výklad zachycuje a dokládá podstatné významové proměny příslušné LJ od češtiny staré po novou. Zvláště se zabývá genezí ustálených spojení – zde je otevřenou otázkou, nakolik lze studiem dalších textů zpřesnit, případně částečně zpochybnit obecný závěr, že se většina frazémů se slovem *poslední* konstituuje ve střední češtině.

Formálně je práce na vysoké úrovni. Překlepy, které v ní zůstaly, jsou důsledkem jejího chvatného dokončování (a není asi náhodou, že se jich většina – opravdu myslím, že většina – nachází na s. 39–41). Dále práce obsahuje několik dalších omluvitelných nedostatků, resp. vyvolává otázky, které heslovitě zmíním:

- U některých tvrzení, např. v úvodu, by bylo vhodné odkázat na zdroje – v zásadě podobným způsobem, jako autorka činí např. na začátku kap. 3.2 –, k tomu nejvýraznější příklady: není jasné, kdo přistupoval ke střední češtině jako k etapě přechodové (s. 9), ani odkud autorka přebírá charakteristiku *HSSJ* (s. 21).

- Odkud čerpá autorka tvrzení, že v *JgSlov* mají největší zastoupení středněčeské texty (s. 13)?²

¹ Jenom drobnost – adj. *výsledný* je opravdu deverbativum?

² Podle textu V. Šmilauera z r. 1974, na který se v této otázce obvykle odkazuje, je v *JgSlov* 16 % dokladů z památek z let 1300–1500, 10 % z let 1500–1580, 21 % z let 1580–1610, 1 % z let 1610–1780 [což mně osobně připadá nepravděpodobně málo, F. M.] a 52 % z let 1780–1838. Nevylučuji však, že jiná, „vhodně zvolená“ sonda může přinést zcela odlišné výsledky.

- Místo „sémantické kolokability“ bych na s. 24 mluvil např. o „sémantické valenci“.
- Komponentovou analýzu adjektiva by snad bylo možné teoreticky ukotvit v poznacích kognitivní lingvistiky a propojit ji jejími pojmy, jako je např. *doména* (vedle autorkou užívané *konceptualizace*).
- V závěrečném seznamu literatury nejsou citovány elektronicky dostupné zdroje ani práce Kopečného, Kroupové a Mejstříka aj. – zůstávají citované v textu v poznámkách pod čarou.
- U BP založené na anotované databázi bych předpokládal, že databáze v elektronické podobě bude tvořit přílohu práce. Že tomu tak není, si odůvodňuji a omlouvám tím, že v tomto případě je v databázi uloženo mnohem víc poznatků, než vešlo do hotové BP, a tak ji autorka plánuje využít v budoucnu k dalším výzkumům.
- Kromě toho je zcela pochopitelné, že se s autorkou zcela neshodnu na klasifikaci několika (málo) dokladů: opravdu by *poslední čtvrt' měsíce* odpovídala ve StčS významu 6, ne 2B (s. 15)?

Posuzovaná práce splňuje všechny běžné požadavky na bakalářské práce; samostatností a invenčností zpracování zadaného tématu, hloubkou analýzy jazykového materiálu a kvalitou získaných poznatků je pak jednoznačně přesahuje. Doporučuji ji jako podklad k obhajobě, a především rozhodně doporučuji publikovat její stěžejní myšlenky v některém odborném časopise (většina práce bezesporu je na úrovni textů přijímaných do českých jazykovědných periodik). Opatrně rovněž doporučuji prohloubit a rozšířit získané poznatky např. podrobnou analýzou novočeského stavu. Práci navrhuji hodnotit jako *výbornou*.